

Na 13. sjednici održanoj 12. jula 2012. godine, a u skladu sa Članom 25 Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima, ("Službeni glasnik BiH-Međunarodni ugovor" broj 9/10 od 25. augusta 2010.), a na prijedlog Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je usvojilo

PRVI IZVJEŠTAJ BOSNE I HERCEGOVINE O PROVOĐENJU MJERA I NAČELA UTVRĐENIH EVROPSKOM POVELJOM O REGIONALNIM ILI MANJINSKIM JEZICIMA

I- UVOD

1. U cilju realizacije zadataka određenih Programom rada Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine za 2011. godinu, Sektor za ljudska prava - Odjel za zaštitu prava i saradnju sa nacionalnim i drugim manjinama, vjerskim zajednicama i nevladinim organizacijama, koji djeluje i radi u okviru navedenog Ministarstva kao posebna organizaciona jedinica, pripremio je Prvi izvještaj Bosne i Hercegovine o provođenju mjera i načela utvrđenih Evropskom poveljom o regionalnim ili manjinskim jezicima (u daljem tekstu: Prvi izvještaj). Izvještaj je pripremljen u formi kako je to utvrđeno u preporukama nadležnog komiteta s ciljem da se informišu nadležne domaće i strane institucije, kao i širu javnost o dostignućima i primjerima "pozitivne prakse" koju je Bosna i Hercegovina (u referentnom period od januara do decembra 2011. godine) ostvarila u segmentu poboljšanja i unapređenja položaja nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini u oblasti upotrebe regionalnih ili manjinskih jezika.

2. Bosna i Hercegovina je potpisala Evropsku povelju o regionalnim ili manjinskim jezicima 7. septembra 2005. godine, a zvanično je ratificirala 21. septembra 2010. godine. Prvi izvještajni period je 2011. godina, koji je obuhvaćen u sklopu ovog izvještaja.

3. Ratifikacijom Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima, Bosna i Hercegovina je preuzela značajne obaveze na zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina. Obaveze su prethodno utemeljene i u Zakonu o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina BiH (donesenog 2003. godine), nakon čega su i entiteti donijeli svoje zakone o zaštiti nacionalnih manjina, Republika Srpska (2005. godine) i Federacija Bosne i Hercegovine (2008. godine).

4. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, kao nosilac aktivnosti, a u cilju transparentnosti i sveobuhvatnijeg izvještaja, ostvarilo je saradnju sa nadležnim ministarstvima i institucijama, kao i Vijećem/Savjetom za nacionalne manjine u sastavljanju Prvog izvještaja. Uzimajući u obzir da je referentni period kratak i odnosi se samo na primjenu Evropske povelje u toku jedne godine, tj. 2011., izvjestan broj institucija nije mogao da pruži kompletne informacije o realiziranim aktivnostima te eventualnom napretku u njenoj primjeni.

5. Polazimo od toga da je Bosna i Hercegovina posebnu pažnju u 2011. godini posvetila Romima, kao najvećoj i najugroženijoj nacionalnoj manjini u BiH. Intenzivirana je realizacija

Akcionog plana Bosne i Hercegovine za rješavanje problema Roma u oblasti zapošljavanja, stambenog zbrinjavanja i zdravstvene zaštite. Akcioni plan o obrazovnim potrebama Roma je revidiran i kao takav se počeo primjenjivati u 2011. godini.

6. Potpisivanjem Deklaracije o pristupanju programu Dekade uključenja Roma 2005.-2015. godine, Vijeće ministara BiH i vlasti Bosne i Hercegovine su preuzeli obavezu o redovnom planiranju finansijskih sredstava za rješavanje problema Roma, što je rezultiralo napretkom u stambenom zbrinjavanju Roma, zapošljavanju, zdravstvenoj zaštiti i obrazovanju.

7. Bosna i Hercegovina je imenovala eksperta Bosne i Hercegovine u Komitetu eksperata za zaštitu nacionalnih manjina Vijeća Evrope (DH-MIN), i aktivno je saradivala sa Savjetodavnim komitetom i Sekretarijatom za pitanja nacionalnih manjina Vijeća Evrope. Nažalost, Bosna i Hercegovina još nije imenovala predstavnika Bosne i Hercegovine u Komitetu eksperata Povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine je iniciralo donošenje Odluke Vijeća ministara BiH o načinu predlaganja predstavnika iz Bosne i Hercegovine u komitete, odbore i druga međunarodna tijela za ljudska prava, koja je objavljena u "Službenom glasniku BiH" broj 18/08. Ministarstvo je, takođe, sprovelo kompletnu proceduru izbora predstavnika u međunarodna tijela za zaštitu ljudskih prava, u saradnji sa organima civilnog društva u Bosni i Hercegovini.

8. Pitanje imenovanja predstavnika Bosne i Hercegovine u međunarodna tijela je u nadležnosti Ministarstva vanjskih poslova Bosne i Hercegovine i Predsjedništvo Bosne i Hercegovine je donijelo Odluku kojom su stavljene van snage sve dotadašnje odluke o izboru predstavnika Bosne i Hercegovine u međunarodna tijela iz razloga što je vođenje vanjske politike u stvarnoj nadležnosti Predsjedništva Bosne i Hercegovine i Ministarstva vanjskih poslova Bosne i Hercegovine. Ovo pitanje je još uvijek u proceduri rješavanja od strane Predsjedništvo Bosne i Hercegovine i Ministarstvu vanjskih poslova Bosne i Hercegovine.

9. U svrhu pripreme Prvog izvještaja, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je tražilo od nadležnih ministarstava, relevantnih institucija i tijela da sudjeluju u izradi izvještaja, čija su mišljenja uključena u Prvi izvještaj. Takođe je ostvarena saradnja sa predstavnicima manjinskih asocijacija, koje su odgovorile u pisanoj formi a neke su smatrale da je period od jedne godine isuviše kratak da bi se moglo značajnije izvještavati o navedenoj temi.

10. Prilikom izrade ovog izvještaja, suočeni smo sa poteškoćama u vezi neposjedovanja validnih podataka o demografskoj, socijalno-ekonomskoj i obrazovnoj strukturi pripadnika nacionalnih manjina u BiH. Poteškoće su proizašle i iz činjenica da je zadnji popis stanovništva u Bosni i Hercegovini bio 1991. godine, a slijedeći će biti organiziran u narednom periodu jer je u međuvremenu od strane Parlamentarne skupštine BiH 03.02.2012. usvojen Zakon o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova u BiH 2013. koji je objavljen u Služnom glasniku Bosne i Hercegovine br. 10/12 od 07.02.2012 godine.

II- IZVJEŠTAJ O AKTIVNOSTIMA PO OBLASTIMA

11. Prema uputstvu za dostavljanje prvog izvještaja i prema raspoloživim podacima, Prvi izvještaj sadržava informacije i pokazatelje iz sljedećih oblasti:

- a) Prezentacija regionalnih ili manjinskih zajednica u Bosni i Hercegovini
- b) Obrazovanje
- c) Sudska vlast-uprava
- d) Mediji
- e) Kulturne aktivnosti

a) PREZENTACIJA REGIONALNIH ILI MANJINSKIH ZAJEDENICA U BOSNI I HERCEGOVINI

12. Zakonom o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina, koji je usvojen 2003. godine, Bosna i Hercegovina je priznala status nacionalnih manjina za 17 manjinskih zajednica. To su: Albanci, Crnogorci, Česi, Italijani, Jevreji, Mađari, Makedonci, Nijemci, Poljaci, Romi, Rumuni, Rusi, Rusini, Slovaci, Slovenci, Turci i Ukrajinci. Zakonom je obezbijedeno da pripadnici manjina, osim prava koja uživaju kao i svi ostali građani – državljani Bosne i Hercegovine, uživaju i dodatnu zaštitu i prava u oblasti istorije, kulture, običaja, tradicije, jezika, pisma, obrazovanja i vjerskih sloboda.

13. Nacionalne manjine su, u skladu sa navedenim zakonom – državljani Bosne i Hercegovine koji ne pripadaju ni jednom od tri konstitutivna naroda, a sačinjavaju je ljudi istog ili sličnog etničkog porijekla, iste ili slične tradicije, običaja, vjerovanja, jezika, kulture i bliske istorije i drugih obilježja.

14. Nacionalne manjine imaju pravo na upotrebu vlastitog jezika, ispunjavanje svojih vjerskih i kulturnih prava, pravo na obrazovanje, informisanje, socijalna prava i druga prava u skladu sa zakonom.

15. Koristeći informacije iz postojećih dokumenata i izvora, došli smo do okvirnih podataka za zakonom priznate nacionalne manjine, kao što su:

Albanci su došli u Bosnu i Hercegovinu još za vrijeme Osmanlijskog carstva i naselili prostore širom BiH. Uglavnom su došli iz sjevernog dijela Albanije. Za vrijeme vladavine austrougarske vlasti broj Albanaca se smanjio, vjerovatno zbog daljnjih emigracija i stapanja sa bosanskim stanovništvom. Prema zadnjem popisu stanovništva iz 1991. godine, ukupan broj Albanaca se povećao na 4.922 stanovnika. Danas Albanci najviše žive u Sarajevu, Zenici, Tuzli, Mostaru, itd.

Italijani su naselili Bosnu i Hercegovinu uglavnom u austrougarskom periodu, tražeći bolje uslove života. 1910. godine je bilo nešto manje od 2.500 Italijana u BiH. Naselili su uglavnom gradove, poput Banja Luke, Konjica, Tuzle, Prnjavora, a posebno u mjestu Štivor. Po popisu iz 1991. godine bilo je 732 Italijana u BiH.

Jevreji su došli u Bosnu i Hercegovinu početkom 16. vijeka, koja je u to vrijeme bila pod Osmanlijskim carstvom. Kada je Bosnom i Hercegovinom, krajem 19. vijeka, zavladała Austrougarska, položaj Jevreja se poboljšao. Bio je to podstrek za nova doseljavanja Jevreja u BiH. Broj Jevreja se smanjio tokom drugog svjetskog rata, a prema popisu stanovništva iz 1991. godine 426 građana se izjasnilo kao Jevreji. Jevrejske opštine postoje u Sarajevu, Tuzli, Zenici, Doboju, Mostaru i Banjoj Luci.

Mađari su došli u Bosnu i Hercegovinu već u 13. vijeku. Najbrojnije naseljavanje Mađara u BiH je zabilježeno u period od 1900. do 1910. godine. Danas je ostalo malo tragova tih doseljenika jer se Mađari nisu planski naseljavali. Uglavnom su se naseljavali po cijeloj BiH i vrlo brzo su se stapali sa domaćim stanovništvom. Prema popisu stanovništva iz 1991. godine, 893 građanina su se izjasnili kao Mađari, a procjenjuje se da ih danas u BiH živi negdje oko 1.500. Najviše ih ima u Sarajevu i Banja Luci, gdje aktivno djeluju njihova udruženja.

Makedonci su jedna od nacionalnih manjina koji su počeli da se doseljavaju u Bosnu i Hercegovinu početkom 20. vijeka. Nakon Drugog svjetskog rata došlo je do novog talasa doseljavanja Makedonaca u BiH i uglavnom su naselili veće gradske centre, kao: Banja Luku, Sarajevo, Zenicu, Bijeljino, Doboj, Derventu, Mostar, Zvornik, Prijedor, kao i druge gradove. Prema posljednjem popisu stanovništva u BiH iz 1991. godine, 1.596 građana se izjasnilo kao Makedonci. Nije poznat današnji broj Makedonskog stanovništva, ali dva najveća udruženja se nalaze u Sarajevu i Banja Luci.

Nijemci su se počeli doseljavati u BiH poslije 1878. godine, dolaskom Austrougarskog perioda. 1910. godine, bilo je 1277 Nijemaca u BiH, ali je poslije Drugog svjetskog rata došlo do smanjenja broja Nijemaca u BiH. Danas još uvijek postoji udruženje Nijemaca u Banja Luci, sa glavnim zadatkom očuvanja njemačke kulture, jezika i običaja. Prema popisu stanovništva iz 1991. godine, 470 građana se izjasnilo kao Nijemci.

Poljaci su se počeli doseljavati u BiH u vrijeme austrougarske vladavine. Došli su uglavnom iz Galicije i bavili su se zemljoradnjom, što je bio razlog da nasele ravničarske krajeve Bosanske Krajine i Posavine. Naselili su krajeve oko Dervente, Prnjavora, Bosanske Gradiške, Banje Luke, Bosanskog Novog i Prijedora. 1930. godine, broj Poljaka je iznosio oko 30.000. Kasnije se taj broj smanjivao i po zadnjem popisu iz 1991. godine, 526 građana u BiH se izjasnilo kao Poljaci.

Romi su u BiH najvjerojatnije došli u toku Osmanlijskog carstva. Romi su socijalno najugroženija i najbrojnija nacionalna manjina u BiH. Po popisu iz 1991. godine, 8.864 građana su se izjasnili kao Romi. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice je provelo proces evidentiranja Roma i njihovih potreba, krajem 2009. i početkom 2010. godine. Proces se odvijao putem 10 operativnih timova na terenu, na teritoriji cijele BiH. Nakon provedenog procesa evidentiranja i imajući u vidu da se izvjestan broj romskih porodica nije evidentirao, danas se procjenjuje da ima između 25.000 -30.000 Roma u Bosni i Hercegovini.

Rumuni su, kao i većina drugih naroda koji danas predstavljaju nacionalne manjine u Bosni i Hercegovini, počeli da se naseljavaju u vrijeme austrougarske vladavine. Po popisu stanovništva iz 1991. godine, samo 162 osobe su se izjasnili kao Rumuni. Danas u BiH ne djeluje ni jedno udruženje koje bi se brinulo o Rumunima i o očuvanju njihove kulture, jezika i običaja, koji polako iščezavaju.

Rusi su se počeli naseljavati u Bosnu i Hercegovinu poslije Oktobarske revolucije u Rusiji i nakon I svjetskog rata i raspada Austrougarskog carstva. 1921. godine je registrovano 2.636 Rusa u Bosni i Hercegovini, a po popisu stanovništva iz 1991. godine registrovano je 297 pripadnika ruske nacionalne manjine. Danas nema ni jedno udruženje Rusa u BiH.

Rusini su počeli da naseljavaju Balkan prije 250 godina. Rusini su u Bosnu i Hercegovinu došli krajem 19. i početkom 20. vijeka. Naselili su prostor između Dervente i Banja Luke, kao

i oblast Prnjavora. Nakon drugog svjetskog rata registrovano je 7.883 Rusina u Bosni i Hercegovini, a po posljednjem popisu iz 1991. godine zabilježeno je da u BiH žive 133 Rusina.

Slovaci su počeli da se doseljavaju u Bosnu i Hercegovinu krajem 19. vijeka. Uglavnom su naselili područje Semberije, tj. oko Bijeljine i Brčkog. Prema popisu iz 1991. godine, samo 297 građana se izjasnilo kao Slovaci.

Slovenci su počeli naseljavati Bosnu i Hercegovinu sredinom 19. vijeka. Uglavnom su naseljavali veće gradove, kao Sarajevo, Banja Luka, Prijedor, Tuzla, Mostar, i dr. Po popisu stanovništva iz 1991. godine, 2.190 građana se izjasnilo kao Slovenci.

Turci su najstarija nacionalna manjina u Bosni i Hercegovini, jer su naselili Bosnu i Hercegovinu u 15. vijeku u vrijeme Osmanlijskog carstva. Za vrijeme Austrougarske vladavine mnogi Turci su se iselili. Prema posljednjem popisu stanovništva iz 1991. godine, u BiH je registrovano 267 pripadnika turske nacionalne manjine.

Ukrajinci su se doselili u Bosnu i Hercegovinu u toku Austrougarske vlasti. Naseljavali su uglavnom ravničarske krajeve, kao što su Derventa, Prnjavor, Čelinac, Srbac, Prijedor, Gradiška, itd. Na popisu stanovništva iz 1991. godine, registrovano je 3.929 građana koji su se izjasnili kao Ukrajinci.

Crnogorci su naseljavali Bosnu i Hercegovinu i zbog činjenice da su susjedi i da su im se istorije stalno ispreplitala. Uglavnom su naseljavali istočne dijelove BiH i veće gradove. Prema zadnjem popisu stanovništva iz 1991. godine, bilo je 10.048 Crnogoraca.

Česi su naseljavali Bosnu i Hercegovinu još u 19. vijeku. Prema popisu stanovništva iz 1991. godine, 590 građana se izjasnilo kao Česi.

b) OBRAZOVANJE

16. Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine na državnom nivou je nadležno za koordiniranje aktivnosti u obrazovanju, usklađivanje planova entitetskih tijela vlasti i definiranje strategije na međunarodnom planu u području obrazovanja. U skladu sa zakonom definisanom mandatu, ministarstvo je dostavilo odgovor o uključenosti načela i principa utvrđenih Evropskom poveljom o regionalnim ili manjinskim jezicima u okvirne zakone na svim nivoima obrazovanja u BiH.

U skladu sa organizacijom i ustavnim nadležnostima institucija u Bosni i Hercegovini sistem obrazovanja je organiziran na nivou entiteta (RS i F BiH), deset kantona u entitetu F BiH i Brčko distrikta BiH koji svoju zakonsku regulativu usklađuju sa okvirnim zakonima u oblasti obrazovanja u BiH, kao što slijedi:

17. Okvirni zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 88/07), reguliše pitanja koja su važna za prava manjina kao što su:

Član 10. (Pravo na jezik)

Jezik i kultura svih konstitutivnih naroda i svake nacionalne manjine koja živi u Bosni i Hercegovini poštivat će se i uključivati u predškolsku ustanovu u skladu sa Ustavom Bosne i

Hercegovine, Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, Okvirnom konvencijom za zaštitu nacionalnih manjina i Konvencijom o pravima djeteta.

Član 11. (Poštivanje vjerskih sloboda)

Predškolske ustanove razvijat će, unapređivati i poštivati nacionalne i vjerske slobode, običaje, toleranciju i kulturu dijaloga, u skladu sa članom 10. ovog zakona.

18. Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 18/03), također uređuje pitanja koja se odnose na ravnopravan tretman pripadnika manjina u okviru osnovnog i srednjeg obrazovanja kao što su:

Član 3. (Opći ciljevi obrazovanja)

Opći ciljevi obrazovanja su:

promocija poštivanja ljudskih prava i osnovnih sloboda, i priprema svake osobe za život u društvu koje poštuje načela demokratije i vladavine zakona. (tačka c)

osiguranje jednakih mogućnosti za obrazovanje i mogućnost izbora na svim nivoima obrazovanja, bez obzira na spol, rasu, nacionalnu pripadnost, socijalno i kulturno porijeklo i status, porodični status, vjeroispovijest, psihofizičke i druge vlastite osobine. (tačka e)

Član 4. (Pravo djeteta na obrazovanje)

Svako dijete ima jednako pravo pristupa i jednake mogućnosti sudjelovanja u odgovarajućem obrazovanju, bez diskriminacije na bilo kojoj osnovi. (stav 1)

Član 6.(Unapređenje poštivanja ljudskih prava)

Škola ima odgovornost da, u vlastitoj i u sredini u kojoj djeluje, doprinese stvaranju takve kulture koja poštuje ljudska prava i osnovne slobode svih građana, kako je to utemeljeno Ustavom i ostalim međunarodnim dokumentima iz oblasti ljudskih prava, koje je potpisala Bosna i Hercegovina.

Član 8.(Unapređenje poštivanja ljudskih prava)

Jezik i kultura svake značajne manjine koja živi u Bosni i Hercegovini poštivat će se i izučavati u školi u najvećoj mjeri u kojoj je to izvodivo, u skladu sa Okvirnom konvencijom o zaštiti prava nacionalnih manjina.

Član 9.(Unapređenje poštivanja ljudskih prava)

Škola će unapređivati i štiti vjerske slobode, toleranciju i kulturu dijaloga. (stav 1)

Član 10.(Unapređenje poštivanja ljudskih prava)

U nastavnim i drugim aktivnostima u školi ne mogu se upotrebljavati ili izlagati didaktički i drugi materijali, niti davati izjave od strane nastavnika i drugog školskog osoblja, koji bi se opravdano mogli smatrati uvredljivim za jezik, kulturu i religiju učenika koji pripadaju bilo kojoj nacionalnoj, etničkoj skupini ili religiji. (stav 1)

Član 34.(Uloga i obaveze škole)

Škola svoju ulogu i obaveze ostvaruje u okruženju koje razvija motivaciju za sticanje znanja, koje poštuje i podržava individualnost svakog učenika, kao i njegov kulturni i nacionalni identitet, jezik i vjeroispovijest, koje je sigurno i u kojem ne postoji bilo kakav oblik zastrašivanja, zlostavljanja, fizičkog kažnjavanja, vrijeđanja, ponižavanja ili degradiranja ili

štete po zdravlje, uključujući i štetu izazvanu pušenjem ili upotrebom drugih opojnih i zakonom zabranjenih sredstava. (stav 2)

Član 35.(Uloga i obaveze škole)

Škola ne smije vršiti diskriminaciju u pristupu djece obrazovanju ili njihovom učešću u obrazovnom procesu, na osnovu rase, boje, spola, jezika, religije, političkog ili drugog mišljenja, nacionalnog ili društvenog porijekla, na osnovu toga što su djeca sa posebnim potrebama, ili po bilo kojoj drugoj osnovi. (stav 1)

Član 36.(Uloga i obaveze škole)

Škola promovira jednake šanse za sve svoje učenike, nastavnike i ostale zaposlenike, uvažavajući i promovirajući istovremeno i pravo na različitosti među njima. U tu svrhu mjerodavne obrazovne vlasti i škola utvrđuju i provode vlastite programe, koji podržavaju i njeguju različite kulture, jezike i vjeroispovijesti svojih učenika i zaposlenika.

19. Okvirni zakon o srednjem stručnom obrazovanju i obuci u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 63/08), također sadrži slične odredbe kao što je:

Član 8. (Razvoj i sadržaj nastavnih planova i programa)

Obrazovanje djeteta pripadnika nacionalne manjine ostvaruje se prema odredbama Zakona o zaštiti prava nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 12/03) na jeziku i pismu nacionalnih manjina, u skladu sa odredbama ovog i drugih zakona koji uređuju sistem obrazovanja u Bosni i Hercegovini. (tačka 6)

20. Okvirni zakon o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 59/07). I ovaj zakon sadrži antidiskriminirajuće odredbe koje se odnose na prava nacionalnih manjina kao što su:

Član 4. Visoko obrazovanje zasniva se na:

poštivanju ljudskih prava i građanskih sloboda, uključujući zabranu svih oblika diskriminacije (stav 2, alineja 5)

Član 7. (Pristup visokom obrazovanju)

Visokom obrazovanju kojim se bave licencirane visokoškolske ustanove u Bosni i Hercegovini pristup neće biti ograničen, direktno ili indirektno, prema bilo kojoj stvarnoj ili pretpostavljenoj osnovi, kao što su: spol, rasa, seksualna orijentacija, fizički ili drugi nedostatak, bračno stanje, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno, etničko ili socijalno porijeklo, veza s nekom nacionalnom zajednicom, imovina, rođenje, starosna dob ili neki drugi status. (stav 2)

Član 38.(Prava i obaveze studenata)

Statut ili ekvivalentni osnovni dokument svake visokoškolske ustanove sadrži odredbe koje štite studente od diskriminacije prema bilo kojem osnovu, kao što su: spol, rasa, seksualna orijentacija, bračni status, boja kože, vjera, jezik, političko ili drugo mišljenje, nacionalno, etničko ili socijalno porijeklo, povezanost s nekom nacionalnom zajednicom, imovina, rođenje ili bilo koji drugi status. (alineja 3)

Izveštaj Federalnog ministarstva obrazovanja i nauke

21. Bosna i Hercegovina je svojim ustavnim i zakonskim rješenjima (Okvirni zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini, „Službeni glasnik BiH“, broj 88/07) de jure omogućila odvijanje znatnijeg dijela predškolskog obrazovanja na relevantnom regionalnom ili manjinskom jeziku, barem za one učenike čije porodice to zahtijevaju i čiji je broj dostatan.

22. Problematika obrazovanja nacionalnih manjina uređena je Zakonom o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina u Bosni i Hercegovini ("Službeni glasnik BiH", br. 12/03). U članu 14. navedenog Zakona stoji: "Entiteti i kantoni u Federaciji BiH obavezni su u okviru svog obrazovnog programa (predškolskog, osnovnog, srednjeg) osigurati da se u gradovima, općinama i naseljenim mjestima u kojima pripadnici nacionalnih manjina čine apsolutnu ili relativnu većinu omogući obrazovanje na jeziku manjine. Neovisno o broju pripadnika nacionalne manjine, entiteti i kantoni obavezni su osigurati da pripadnici nacionalne manjine, ako to zahtijevaju, mogu učiti svoj jezik, književnost, povijest i kulturu na jeziku manjine kojoj pripadaju, kao dodatnu nastavu."

23. Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine (III. 4b) obrazovanje u Federaciji BiH je u nadležnosti kantona.

24. Okvirni zakoni o osnovnom i srednjem obrazovanju su unijeli sve zakonske obaveze u cilju poštovanja Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima.

Što se tiče univerzitetskog i drugog visokoškolsko obrazovanja na relevantnom regionalnom ili manjinskom jeziku, Okvirni zakon o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 59/07) kaže:

«Visokom obrazovanju kojim se bave licencirane visokoškolske ustanove u Bosni i Hercegovini pristup neće biti ograničen, direktno ili indirektno, prema bilo kojoj stvarnoj ili pretpostavljenoj osnovi, kao što su: spol, rasa, seksualna orijentacija, fizički ili drugi nedostatak, bračno stanje, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno, etničko ili socijalno porijeklo, veza s nekom nacionalnom zajednicom, imovina, rođenje, starosna dob ili neki drugi status.»

25. Otvaranje kurseva za odrasle i za dopunsko obrazovanje na kojima će se nastava izvoditi uglavnom ili u cjelini na regionalnim ili manjinskim jezicima je omogućeno u okviru zakona o srednjem stručnom obrazovanju i obuci u Bosni i Hercegovini u članu 4. se kaže: «(3) Zakonski i podzakonski akti posebno uključuju i uslove za stručno obrazovanje i obuku odraslih koji se odnose na nastavak profesionalnog obrazovanja, dokvalifikaciju, prekvalifikaciju i druge aktivnosti koje osiguravaju kontinuirano/cjeloživotno učenje a uključuju pravila o uspostavljanju službenog registra izdatih diploma i certifikata.»

26. Politika obrazovanja u Federaciji Bosne i Hercegovine je u nadležnosti kantonalnih obrazovnih vlasti, s tim što je zajednička jezgra nastavnog gradiva opće obrazovnih predmeta utvrđena, ali je ostavljena mogućnost za izučavanje značenja i značaja regionalnih ili manjinskih jezika.

27. Zakonskim rješenjima (Okvirni zakon o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini, „Službeni glasnik BiH“, broj 59/07) i finansijskom podrškom romskoj populaciji omogućeno je studiranje romskog jezika kao nastavnog predmeta na univerzitetima i visokim školama.

28. Zakonskim rješenjima (Okvirni zakon o srednjem stručnom obrazovanju i obuci u Bosni i Hercegovini, „Službeni glasnik BiH“, broj 63/08) i finansijskom podrškom romskoj populaciji omogućeno je uvođenje romskog jezika kao predmeta dopunskog obrazovanja i obrazovanja odraslih.

29. Što se tiče mjera koje su poduzete, adekvatnom zakonskom regulativom omogućena je implementacija regionalnih ili manjinskih jezika u obrazovni sistem Bosne i Hercegovine. Zakoni koji otvaraju tu mogućnost su:

Okvirni zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 88/07);

Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 18/03);

Okvirni zakon o srednjem stručnom obrazovanju i obuci u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 63/08);

Okvirni zakon o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 59/07).

30. Pored navedene legislative koja omogućava upotrebu i razvoj regionalnih i manjinskih jezika, Republika Srpska, kantoni u Federaciji Bosne i Hercegovine, kao i Brčko Distrikt bili su dužni uskladiti svoje obrazovno zakonodavstvo sa navedenim okvirnim zakonima.

S druge strane, Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke je u 2011. godini za poboljšanje kvaliteta u školovanju romske populacije izdvojilo 95.000,00 KM, kao i jednokratnu novčanu pomoć od 2.000 KM za studente romske nacionalnosti. Uz to, Ministarstvo je 2010. godine objavilo knjigu Hedine Tahirović Sijerčić «Bosansko-romski i romsko-bosanski rječnik».

Aktivnosti Savez nacionalnih manjina Republike Srpske:

31. Savez nacionalnih manjina Republike Srpske (u daljem tekstu SNMRS) je dobrovoljno i otvoreno vanstranačko udruženje građana od javnog interesa za Republiku Srpsku od 04. novembra 2010. godine, a prema odluci sa 196. sjednice Vlade Republike Srpske.

32. Formiran je na osnovu Zakona o udruženjima i fondacijama Republike Srpske 30. januara 2003. godine, a u koji se dobrovoljno udružuju pripadnici nacionalnih manjina i njihova udruženja, radi ostvarivanja prava predviđenih Ustavima Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Zakona o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina.

33. SNMRS kao krovna organizacija svih udruženja nacionalnih manjina okuplja oko 35 udruženja (11 od 17 zakonom priznatih nacionalnih manjina) sa cijele teritorije Republike Srpske i kao takav je jedinstven.

34. Sva udruženja koja su članice SNMRS su nezavisna u svom radu, djelovanju i programskim aktivnostima, a kao krovna organizacija nerijetko preuzima različite inicijative koje su usmjerene prema članicama, što opravdava ulogu ove organizacije. Sjedište SNMRS je u Banjoj Luci i djeluje na području Republike Srpske.

Jezik nacionalnih manjina (podaci SNMRS za 2011.)

35. Pored mnogobrojnih aktivnosti koje realizuju udruženja nacionalnih manjina, učenje jezika nacionalnih manjina predstavlja najvažniji zadatak i aktivnost, a sve u svrhu očuvanja identiteta nacionalne manjine.

Učenje jezika zasniva se prema različitim osnovama, a u saglasnosti sa važećim zakonskim propisima. Poredeći stanje iz prethodnih godina, tokom 2011. godine realizovane su različite aktivnosti, kao i nastavljanje prakse iz prethodnih godina, a u svrhu organizovanja nastave, kurseva i škola jezika.

36. Informacije o izvođenju nastave i primjeni jezika nacionalnih manjina razvrstane su prema obliku organizovanja nastave, kao i prema obrazovnim nivoima.

37. U narednom tekstu, navodne su samo informacije o mjestima, zastupljenosti i vrsti izvođenja nastave za pripadnike nacionalnih manjina, a brojnost osoba koje pohađaju ovu vrstu nastave nije bilo moguće dostaviti.

Predškolsko obrazovanje

38. SNMRS za sada nema informaciju da je organizovan neki oblik nastave za učenje jezika u predškolskim ustanovama u Republici Srpskoj. Kroz prigodne aktivnosti koje nisu rijetke u ovim ustanovama – djeca pripadnici nacionalnih manjina imaju priliku da pokažu i djelić svoje kulture, kroz neke zajedničke aktivnosti i priredbe.

39. Djeca predškolskog uzrasta, pohađaju časove jezika, a posebno treba obratiti pažnju na stariju djecu predškolskog uzrasta koja se pripremaju za školu. Mlađa djeca imaju priliku da uče jezik u krugu porodice. Svakako u ovom uzrastu najveći posao snose roditelji koji žele da im djeca uče manjinski jezik.

40. Evo nekoliko primjera sa terena :

- učenje jezika u sklopu udruženja : udruženja Slovenaca u Republici Srpskoj već duži niz godina imaju program za učenje jezika za najmlađe članove;
- učenje jezika u sklopu porodice : u onim slučajevima gdje se zadržao jezik nacionalne manjine, npr. italijanska i ukrajinska zajednica u Prnjavoru, svakako je jedan od boljih primjera, ali svakako ni drugi pojedinci i porodice ne odskaču od rane faze učenja najmlađih članova manjinskom jeziku;

41. Podatak o broju djece – pripadnika nacionalnih manjina koji su obuhvaćeni predškolskim obrazovanjem u Republici Srpskoj za 2011. godinu, nije dostupan SNRSM.

Osnovnoškolsko obrazovanje

42. U osnovnim školama u Republici Srpskoj trenutno su zastupljena samo dva jezika pripadnika nacionalnih manjina. To je ukrajinski i italijanski jezik, koji se uz redovnu nastavu izučavaju kroz dodatne časove organizovane za djecu pripadnike nacionalnih manjina. kao što su:

Italijanski jezik izučava se u opštini Prnjavor, u Osnovnoj školi Šibovska – Štivor, bez prekida još od 1968. godine.

Ukrajinski jezik se izučava u:

Osnovna škola „Desanka Maksimović“ u Trnu (opština Laktaši) – nastava se počela izvoditi od drugog polugodišta školske 2010/2011 godine, na inicijativu KPUU Taras Ševčenko iz Banja Luke, a u saradnji sa Ministarstvom prosvjete i kulture Republike Srpske i Kancelarijom Ukrajinske ambasade u Sarajevu.

Nastava na ukrajinskom jeziku se izvodi i u osnovnim školama u Prnjavoru, mjesnim školama prnjavorske opštine – Hrvaćanima, Potočanima, Naseobini Lišnja i u selu Trnopolje kod Kozarca, koje pripada opštini Prijedor.

U 2011. godini pokrenuta je i inicijativa za uvođenje nastave na ukrajinskom jeziku u nekoj od osnovnih škola u Banjoj Luci, ali još uvijek takva nastava nije organizovana.

Što se tiče drugih jezika, nije zabilježena bilo kakva inicijativa za organizovanjem ove nastave.

Srednjoškolsko obrazovanje

43. Inicijativa za organizovanjem nastave na jezicima nacionalnih manjina u srednjim školama u Republici Srpskoj nije poduzeta.

Od manjinskih jezika koji su zastupljeni kao prvi ili drugi (izborni) strani jezik su : italijanski jezik i njemački jezik. Ovdje napominjemo da nacionalne manjine nisu inicirale uvođenje ovih jezika, već su postojali ranije ili su naknadno uvedeni shodno organizaciji obrazovanja, škola i nastave.

44. Djeca srednjoškolskog uzrasta imaju takođe priliku da uče jezik pri udruženjima koja okupljaju nacionalne manjine, ali više informacija o ovim aktivnostima se nalazi u odjeljku „Drugi oblici organizovanja nastave“.

Visokoškolsko obrazovanje

45. Nastavu na višim školama u Republici Srpskoj, studenti pohađaju na srpskom jeziku. Ni ovdje nije zabilježena posebno organizovana nastava za pripadnike nacionalnih manjina, kao ni nastava za ovu kategoriju studenata na njihovim maternjim jezicima.

Fakultetsko obrazovanje

46. Nastava na fakultetima u Republici Srpskoj se vrši na srpskom jeziku. Što se tiče zastupljenosti manjinskih jezika kroz studijske programe svakako treba napomenuti da postoje studijski odsjeci za italijanski jezik i književnost, njemački jezik i književnost.

47. Tokom prethodnih godina postojale su inicijative u saradnji udruženja nacionalnih manjina i Univerziteta u Banjoj Luci za otvaranje studijskih odsjeka češkog i slovenačkog jezika, ali one još uvijek nisu realizovane.

Drugi oblici organizovanja nastave

48. Udruženja nacionalnih manjina u većini slučajeva organizuju neki oblik nastave za svoje članove, a kojom su obuhvaćene sve generacije, od djece predškolskog i školskog uzrasta, studenata i starijih članova udruženja. Nerijetko takvu nastavu pohađaju i drugi zainteresovani građani, jer škole i kursevi su otvorenog tipa.

U 2011. godini učenje jezika nacionalnih manjina je organizovano i izvođeno za sljedeće jezike:

Češki jezik

Do 2011. godine ukupno je organizovano 12 kurseva češkog jezika u Udruženju „Česka beseda“ Banja Luka. Organizovan kao kurs. Od 2006. godine češki jezik je zastupljen na Filološkom fakultetu – Univerziteta u Banjoj Luci kao drugi strani jezik (izborni jezik). Pohađaju je zainteresovani studenti i drugi zainteresovani građani bez naknade. Uvođenjem kursa pri Univerzitetu, nastava u udruženju Čeha se ne organizuje.

Nastavu izvodi profesor-lektor za češki jezik koji je finansiran od strane Vlade Češke Republike i Univerziteta u Banjoj Luci.

Italijanski jezik

Organizovano je kao škola jezika – kurs pri Udruženju Italijana grada Banja Luka. Ovaj oblik nastave izvodi se od 2008. godine, sa manjim prekidima. Pohađaju je zainteresovani članovi svih dobnih skupina. Pomoć pri organizovanju ovog kursa je pružio Grad Banja Luka. Nastavu izvodi profesorica italijanskog jezika.

Mađarski jezik

Tokom 2011. godine organizovan je kao kurs jezika za sve dobne skupine – članove udruženja Mađara „Magyar Szo“ iz Banja Luke. Pomoć pri organizovanju ovog kursa svakako su pružili Ambasada Republike Mađarske sa obezbjeđivanjem knjiga i učila i Grad Banja Luka.

Makedonski jezik

Organizovan takođe kao kurs jezika od strane Udruženja Makedonaca grada Banja Luka za članove i druge zainteresovane građane. Pomoć pri organizovanju ovog kursa svakako je pružili Ambasada Republike Makedonije i Grad Banja Luka.

Poljski jezik

Organizovan takođe kao kurs jezika od strane Udruženja Poljaka grada Banja Luka za članove udruženja. Pomoć pri organizovanju ovog kursa svakako su pružili Ambasada Republike Poljske i Grad Banja Luka. Nastavu je izvodila profesorica poljskog jezika.

Slovenački jezik

Primjer najorganizovanijeg kursa i aktivnosti u smislu učenja jezika. Udruženja Slovenaca u Republici Srpskoj (Banja Luka, Prijedor i Doboj-Teslić) već dugi niz godina imaju organizovanu dodatnu nastavu za svoje članove, a koja se izvodi u prostorijama udruženja. Od 1998. godine bez prekida organizovana je dopunska nastava slovenačkog jezika koju finansira Ministarstvo za školstvo i sport Republike Slovenije.

Ovdje takođe navodimo primjer da je nastava organizovana u nekoliko grupa. Nastavu izvodi sertifikovano lice – nastavnica slovenačkog jezika, ovlaštena od strane Republike Slovenije sa programom koji je propisan od strane nadležnog ministarstva republike Slovenije.

U 2011. godini bilo je u prosjeku 60 učenika, a iste godine je organizovana nastava za odrasle u Banjoj Luci koja se održava u O.Š. „Ivo Andrić“, zbog ograničenih kapaciteta Kluba nacionalnih manjina.

U sklopu ove nastave kao dodatne aktivnosti su:

1. Ljetnja škola slovenačkog jezika, za polaznike koja se obavezno organizuje u Sloveniji i kojoj prisustvuju polaznici škole iz Republike Srpske.
2. Susret škola slovenačkog jezika na nivou Bosne i Hercegovine, koju organizuju sva udruženja Slovenaca u Bosni i Hercegovini.

Ukrajinski jezik

Nastavu i učenje ukrajinskog jezika, pripadnici ove zajednice imaju priliku već od najmanjeg uzrasta jer se ukrajinski jezik i danas govori u skoro svim ukrajinskim porodicama.

Pored dodatne nastave u osnovnim školama, ukrajinski jezik se nije organizovao kao poseban kurs pri udruženjima u toku 2011. godine.

Svakako tradicionalno se organizuju i aktivnosti kao što je Ljetnja škola ukrajinskog jezika za djecu i studente iz dijaspore, organizovana u Ukrajini.

Finansiranje i podrška organizovanju nastave

49. Finansiranje i sufinansiranje aktivnosti usmjerenih na učenje i promociju manjinskog jezika obezbjeđuje se na nekoliko načina:

- dobijanjem sredstava po osnovu projektnog prijedloga od strane Ministarstva prosvjete i kulture Republike Srpske;
- sufinansiranje od strane lokalne zajednice – opština i gradova gdje ima organizovanih udruženja nacionalnih manjina;
- sufinansiranje od strane matične države i ambasade;
- ličnim sredstvima – preko članarina;

Takođe se udruženja obraćaju matičnim zemljama za nabavku adekvatnih knjiga i učila za kvalitetnije izvođenje nastave.

Problemi i prepreke u izvođenju nastave

50. Osnovni problem i prepreka za organizovanje nastave je brojnost zainteresovane djece koji je obično nizak, kao i to da asimilacija utiče na potencijalni broj zainteresovane djece za učenjem jezika. Suočeni smo sa problemima u pojedinim nacionalnim manjinama oko konstantnog pada broja djece – pripadnika nacionalnih manjina.

51. Drugi problem je taj što zainteresovana djeca nisu koncentrisana u samo jednom mjestu ili u samo jednoj školi, a to povlači probleme oko organizovanja prevoza, angažovanja nastavnika i slično.

52. Problem takođe predstavlja i obezbjeđivanje adekvatnog nastavnog kadra za izvođenje ove nastave, jer nastavnik treba da ima stručnu spremu iz jezične oblasti i samog jezika kako bi kvalitetno mogao izvoditi nastavu.

53. Nastavni kadar – pojedinac se ne može usavršavati za izvođenje ove nastave, jer to iziskuje dodatne troškove i češći boravak u matičnoj zemlji, a što povlači više finansijskih sredstava koja je u više slučajeva teško obezbijediti.

54. Problem oko normativizacije i standardizacije romskog jezika.

55. Svakako nije ni zavidno poznavanje zakonskog uporišta o načinu, pravilima i mogućnostima za izvođenje ovakve nastave od strane samih pripadnika nacionalnih manjina.

56. U 2012. godini biće svakako nastavljeno izvođenje nastave za pripadnike nacionalnih manjina kroz oblike i aktivnosti koje smo naveli u prethodnom dijelu, a shodno finansijskim, prostornim i u drugim uslovima. Bilježi se svakako da ostoji sve više zainteresovanih da

nauče neki od manjinskog jezika iako nisu sami pripadnici nacionalnih manjina, kao i onih koji žele da obnove znanje jezika, a sve u svrhu očuvanja identiteta nacionalne manjine kojoj pripadaju.

Savez nacionalnih manjina Republike Srpske će i dalje poduzimati sve vrste aktivnosti po pitanju učenja i uvođenja jezika, a svakako nastaviće se i redovna komunikacija sa nadležnim institucijama koja tretiraju ovu oblast a to su Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske i Pedagoški zavod Republike Srpske.

Izveštaj Vijeća nacionalnih manjina pri Parlamentu Federacije

57. Oblast obrazovanja, a time i pitanje prava vezanih za manjinske jezike u Federaciji je u nadležnosti kantona . Samo su Kanton Tuzla i Kanton Sarajevo donijeli Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina, gdje je regulisano pravo upotrebe i pravo obrazovanja na manjinskom jeziku.

Detaljnije analize kao i informacije o primjeni Evropske povelje o primjeni manjinskih jezika u Federaciji nismo bili u mogućnosti uraditi jer je Vijeće tek u julu 2012 . godine popunjeno sa predstavnicima Roma.

Aktivnosti na obrazovanju Roma

58. Akcioni plan o obrazovnim potrebama Roma i ostalih nacionalnih manjina je usvojen 2004. godine, a revidirani akcioni plan BiH o obrazovnim potrebama Roma (u daljem tekstu RAP) usvojen je na 128. sjednici Vijeća ministara Bosne i Hercegovine 14. 07. 2010. godine. Ovim dokumentom definirana su četiri cilja i četrdeset sedam mjera kako bi djeca ove marginalizirane grupacije imala ravnopravnost u pogledu dostupnosti kvalitetnom obrazovanju i kako bi mogla stjecati neophodna znanja za kasnije kvalitetnije integriranje u društvo. Kvalitetno obrazovanje je za Rome jedini put izlaska iz kruga marginalizacije i socijalne izolacije.

59. Na osnovu zaključka Vijeća ministara, ministar Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH donio je Odluku o formiranju Stručnog tima za praćenje primjene Revidiranog akcionog plana BiH o obrazovnim potrebama Roma („Sl.glasnik BiH“, broj 5/11). Stručni tim čine predstavnici nadležnih državnih, entitetskih ministarstava obrazovanja i Odjela za obrazovanje Vlade Brčko distrikta i dva predstavnika Odbora za Rome pri Vijeću ministara BiH (osam članova).

60. Zadaci Stručnog tima su:

- a) redovno praćenje primjene (provođenja) Revidiranog akcionog plana Bosne i Hercegovine o obrazovnim potrebama Roma (u daljnjem tekstu Revidirani akcioni plan) sa svim indikatorima ali i praćenje temeljnih indikatora;
- b) uspostava sistema prikupljanja i dostave informacija od svih nadležnih institucija za primjenu (provođenje) Revidiranog akcionog plana;
- c) iniciranje donošenja godišnjih operativnih programa aktivnosti nadležnih institucija na realizaciji Revidiranog akcionog plana;
- d) iniciranje aktivnosti na osiguranju sredstava u proračunima za potrebe realizacije Revidiranog akcionog plana;
- e) ostvarivanje kontakata sa mogućim donatorima te koordiniranje aktivnosti između donatora i zainteresiranih strana za realizaciju Revidiranog akcionog plana;

- f) utvrđivanje rasporeda utroška odobrenih sredstava u proračunu za realizaciju aktivnosti Revidiranog akcionog plana;
- g) formiranje ekspertskih grupa za primjenu (provođenje) Revidiranog akcionog plana;
- h) priprema kvartalnih i godišnjih izvještaja o napretku u realizaciji Revidiranog akcionog plana;
- i) priprema izvještaja i drugih akata u vezi sa primjenom (provođenjem) Revidiranog akcionog plana i razmjena iskustava sa drugim akterima Dekade romske inkluzije;
- j) predlaganje izmjena i dopuna u cilju unaprjeđenja Revidiranog akcionog plana;
- k) provođenje, po potrebi, i drugih aktivnosti u vezi realizacije primjene Revidiranog akcionog plana.

61. Nakon formiranja Stručnog tima MLJPI formira širu mrežu podrške Stručnom timu a u cilju uspostave sistema dostavljanja informacija Stručnom timu. Šira mreža je uspostavljena na osnovu nominacija od strane nadležnih ministarstava za obrazovanje: Republike Srpske, kantona/županija i Odjela za obrazovanje Vlade Brčko Distrikta BiH (trenutno 15 članova). Još dva kantonalna ministarstva obrazovanja nisu nominirala svoje predstavnike. Pored članova mreže koju čine predstavnici obrazovnih vlasti, mreži će se priključiti i predstavnici romskog nevladinog sektora, koji će biti nominirani na način koji će predložiti članovi Stručnog tima ispred Odbora za Rome.

Stručni tim je održao tri sastanka na kojima je izrađena metodologija prikupljanja podataka, sačinjen preliminarni izvještaj i Prvi izvještaj o praćenju primjene (provođenja) Revidiranog akcionog plana BiH o obrazovnim potrebama Roma. Sastanci Stručnog tima održani su uz podršku UNICEF-a.

62. Održana su i dva seminara za članove šire mreže podrške. Prvi seminar (održan u Sarajevu, 03. – 04. marta 2011.) je imao za cilj promociju RAP-a i upoznavanje sa metodologijom prikupljanja podataka. Drugi seminar (održan u Sarajevu, 08. juna 2011.godine) je imao za cilj edukaciju članova šire mreže o planiranju budžeta na svim nivoima vlasti u svrhu implementacije RAP-a. Također, edukacija je bila usmjerena i na projektne aktivnosti koje bi podržali donatori. Prezentiran je i projekat „Poboljšanje pristupa predškolskom obrazovanju za djecu iz romskih zajednica“ koji je implementiralo MLJPI uz podršku UNICEF-a. Na seminaru su prezentirani preliminarni rezultati o primjeni RAP-a i teškoće u sačinjavanju izvještaja zbog nedostavljanja podataka od jednog broja članova šire mreže. Oba navedena seminara je podržao OSCE.

Formiranjem Stručnog tima i uspostavljanjem šire mreže počinje se sa provođenjem RAP-a i realiziraju se mjere 4.6 i 4.7 predviđene u cilju 4: Izgradnja sistemskih rješenja koja će dovesti do zadovoljavanja u obrazovnim potrebama Roma.

63. II Preliminarni izvještaj

Pri izradi preliminarnog izvještaja Stručni tim se suočio sa poteškoćama nedostatka sveobuhvatnih pokazatelja za cijelu teritoriju BiH. Po metodologiji koju je pripremio Stručni tim podatke su dostavili članovi šire mreže Aktiva direktora RS, Odjela za obrazovanje Vlade Brčko Distrikta BiH i jednog kantona u Federaciji BiH (Zeničko-dobojski kanton). Nedostajali su podaci za sedam kantona/županija. Članovi Stručnog tima su na drugom sastanku šire mreže prezentirali djelimične rezultate i zatražili dostavljanje podataka po utvrđenoj metodologiji do 30.06.2011.godine u cilju izrade prvog izvještaja.

Napominje se da dva kantona/županije nemaju svojih predstavnika u široj mreži jer ti kantoni nisu naseljeni romskom populacijom (Herceg-bosanski kanton/županija i Zapadno-hercegovački kanton/županija).

Imajući u vidu da kantoni i pored utvrđenog roka nisu dostavili podatke (osim Tuzlanskog kantona koji je dostavio djelomične podatke), izvještaj nije mogao biti završen do utvrđenog roka.

64. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH, a u cilju sačinjavanja izvještaja o stanju ljudskih prava u BiH, za period 2005-2010-godina, zatražilo je pismenim putem od svih nadležnih obrazovnih vlasti dostavu informacija za oblast obrazovanja sa posebnim naglaskom na djecu Roma u obrazovnom sistemu. Tražene informacije dostavilo je pet kantona/županija tokom juna i jula 2011. godine, na osnovu kojih je Stručni tim sačinio prvi izvještaj.

65. III Izvještaj

Podaci dostavljeni Ministarstvu za ljudska prava i izbjeglice BiH, a koji je Stručni tim koristio za ovaj Izvještaj nisu u potpunosti usaglašeni sa predviđenom metodologijom za prikupljanje podataka. Nadalje, podatke nije dostavio Posavski kanton/županija (ukupno 29 Roma). U Bosansko-podrinjskiom kantonu evidentirana su samo 2 Roma bez djece. Nedostavljeni podaci, zbog malog broja Roma koji živi na području Bosansko-podrinjskog kantona, ne bi imali gotovo nikakvog utjecaja na potpuni Izvještaj o primjeni RAP-a BiH o obrazovnim potrebama Roma.

66. Analiza primjene RAP-a o obrazovnim potrebama Roma

Cilj 1 : Osiguranje da se djeca pripadnici romske nacionalne manjine uključe u sistem obaveznog osnovnog obrazovanja

Analizirajući dostavljene podatke od predviđenih 16 mjera ovog cilja nadležne obrazovne vlasti su implementirale tri mjere.

Implementirane mjere

- Mjera 4: Kontinuirano povećavati broj djece romske nacionalnosti uključene u obavezno osnovno obrazovanje

-Mjera 5: Osigurati redovno i sistemsko prikupljanje podataka o stopi upisa i završavanja škole djece Roma

- Mjera 8: Omogućiti uključivanje Roma u sistem vanrednog obrazovanja, tj. Omogućiti besplatno vanredno polaganje

67. Pokazatelji su slijedeći:

Ukupan broj romske djece uključenih u redovno osnovno obrazovanje u školskoj 2010/2011. godini je 2.770.

68. U Analizi evidentiranja romskih potreba u BiH (MLJPI 2011), gdje se pokazalo da je u BiH evidentirano 16.771 Roma, stoji da je broj osoba koje su maloljetne 42,2% , što bi značilo da je maloljetnih osoba (romske djece do 18. godina) 7.077.

Rukovodeći se ovim podatkom Stručni tim je matematički izračunao koliki je broj djece koja trebaju da budu uključena u redovno osnovno obrazovanje (djeca od navršениh 6 godina do 16 godina) što znači 56% od 7.077 djece i to bi odgovaralo brojčanom pokazatelju od 3.963.

69. Ako se na procijenjeni broj od 3.963 romske djece i ukupni broj od 2.770 djece uključene u redovno osnovno obrazovanje izračuna procentualno dobije se podatak da je 69,89% romske djece u Bosni i Hercegovini uključeno u redovno osnovno obrazovanje.

Slijedeći ovu metodologiju, a prema dostavljenim podacima od nadležnih obrazovnih vlasti, dolazi se do procenta uključenosti romske djece u redovno osnovno obrazovanje kako slijedi:

- Distrikt Brčko 71% (139 djece pohađa redovno osnovno obrazovanje)

- RS 72% (507 djece pohađa redovno osnovno obrazovanje)

- Tuzlanski kanton 83% (766 djece pohađa redovno osnovno obrazovanje)
- Zeničko-dobojski kanton 48% (397 djece pohađa redovno osnovno obrazovanje)
- Sarajevski kanton 58% (356 djece pohađa redovno osnovno obrazovanje)
- Srednjobosanski kanton 92% (371 djeteta pohađa redovno osnovno obrazovanje)
- Unsko-sanski kanton – 64% (104 djece pohađa redovno osnovno obrazovanje)
- Hercegovačko-neretvanski kanton 113% (130 djece pohađa redovno osnovno obrazovanje)
- Posavski kanton – nisu dostavili podatke (evidentirano ukupno: 29 Roma i 11 domaćinstava)
- Bosansko-podrinjski kanton – nema romske djece (evidentirano ukupno: 2 Roma i 1 domaćinstvo)
- Zapadnohercegovački kanton/županija (nema evidentiranih Roma)
- Kanton broj 10. (nema evidentiranih Roma)

70. U izvještaju podaci nisu mogli biti razvrstani po spolu i razredima, kako je zahtijevano metodologijom, iz razloga što pojedini kantoni nisu dostavili podatke na ovaj način. Nadalje, broj romske djece koja su napustila redovno obrazovanje u ovoj školskoj godini je 81 sa napomenom da je za FBiH dostavio samo Sarajevski i Unsko –sanski kanton. Na osnovu ovog podatka može se zaključiti da su obrazovne vlasti poduzimale potrebne aktivnosti u cilju zadržavanja romske djece u obrazovnom sistemu.

Prema podacima koji su dostavljeni broj muške i ženske djece obuhvaćene osnovnim obrazovanjem je ujednačen.

71. Primjeri dobre prakse su u RS i Brčko Distriktu BiH, gdje stručni timovi škola i centri za socijalni rad ostvaraju izuzetnu suradnju sa porodicama romske djece. U Kantonu Sarajevo, ovaj vid saradnje se ostvaruje kroz projekat finansiran od strane Caritasa Švicarske, a koji implementira NVO „Budi moj prijatelj“.

Prema prikupljenim podacima (kao što je gore navedeno nepotpunim) 94 romske djece je uključeno u sistem vanrednog obrazovanja. (Mjera 8)

72. U Cilju 1. posebno je izdovjen Podcilj 1.1. Uključivanje romske djece oba spola u predškolske programe. Prema dostavljenim podacima broj romske djece uključene u predškolske programe je 13 (Zeničko-dobojski (8 u vrtiće) i Sarajevski kanton (5 u predškolske programe). Iz navedenog može se zaključiti da obrazovne vlasti nisu implementirale niti jednu od predviđenih šest mjera ovog podcilja, osim kroz projekat: Poboljšanje pristupa predškolskom obrazovanju za djecu iz romskih zajednica koji je implementiralo MLJPI BiH u suradnji sa ministarstvima obrazovanja Tuzlanskog i Zeničko-dobojskog kantona, Ministarstvom prosvjete i kulture RS, Odjelom za obrazovanje Brčko distrikta i Agencijom za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje BiH.

73. U cilju implementacije mjera predviđenih u gore navedenom Cilju 1. i Podcilju 1.1. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je početkom 2011. godine, uz podršku UNICEF-a, pokrenuo projekat: „Poboljšanje pristupa predškolskom obrazovanju za djecu iz romskih zajednica“ u 11 općina/opština, a kojim je 237 romske djece uključeno u prilagođene predškolske programe, što treba imati uticaj na povećanje upisa romske djece u prvi razred osnovne škole u školskoj 2011/2012. godini.

74. Ovim projektom direktno je podržan podcilj 1.1. Uključivanje romske djece oba spola u predškolske programe i slijedeće mjere:

- 1.1.1. Kontinuirano povećavati broj romske djece uključene u predškolski odgoj i obrazovanje;

- 1.1.2. Informiranje roditelja romske djece o potrebi uključivanja djece u predškolski odgoj i obrazovanje;
- 1.1.3. Radi pripreme romske djece za polazak u školu, treba ih u što većem broju uključiti u predškolski odgoj i obrazovanje;
- 1.1.4. Osigurati sredstva za uključivanje djece u predškolske programe;
- 1.1.5. Kroz projekte omogućiti i kraće dnevne programe za romsku djecu pred polazak u školu;
- 1.1.6. Dodatna edukacija osoblja za rad sa djecom iz socijalno i ekonomski ugroženih sredina i pomoćnika u nastavi romske nacionalnosti (referenti romske nacionalnosti sa završenom srednjom školom radi pomoći odgajateljima) a posredno i mjera 2: Obuka i podizanje nivoa svijesti romske zajednice i romskih aktivista o važnosti programa vezanih za rani razvoj djeteta;

75. Cilj 2: Poticanje romske populacije za nastavak srednjoškolskog obrazovanja, višeg i visokog obrazovanja ali i osposobljavanje za prvo zanimanje i podcilj 2.1. Povećanje upisa učenika romske nacionalnosti oba spola u srednje škole, a koji predviđa 7 mjera, prema dostavljenim podacima stanje je slijedeće.

U sistem redovnog srednjoškolskog obrazovanja uključeno je 143 romskih učenika (RS 74, BD 1; FBiH 68). Prema podacima 8 učenika prima stipendije za redovno srednjoškolsko obrazovanje od lokalnih vlasti, od toga pet u Banja Luci i tri u Bjeljini.

76. Mjera 2.1.2. Osigurati kvotu upisa djece romske nacionalnosti u srednje škole

Pozitivan primjer RS i BD

Ministar Ministarstva prosvjete i kulture RS dao je pismenu saglasnost za upis 6 romske djece u srednje škole, a koja nisu imala dovoljan broj bodova i direktno se pozvao na RAP. Šef Odjela za obrazovanje BD uputio je dopis srednjim školama u BD zahtijevajući obavezan upis romske djece u srednje škole, a koja su se prijavila za upis i također se pozvao na RAP.

77. Podcilj 2.2 „Podsticanje učenika romske nacionalne za stjecanje višeg i visokog obrazovanja“. Prema podacima, u BiH je samo 14 romskih studenata na visokoškolskim ustanovama (RS 9, BD 1, FBiH 4.)

Kroz projekat: „Poboljšanje pristupa predškolskom obrazovanju za djecu iz romskih zajednica“, koji je implementiralo MLJPI, za 6 Roma je obezbijedeno stipendiranje na Pedagoškom fakultetu. No, 2 romske studentice su odustale od nastavka školovanja na visokoškolskoj ustanovi, a dvoje Roma nisu primljeni na Pedagoški fakultet u Tuzli (i pored obraćanja i molbi od strane MLJPI BiH i Ministarstva obrazovanja Tuzlanskog kantona rukovodstvo Pedagoškog fakulteta u Tuzli nije pokazalo razumijevanje). Kroz navedeni projekat stipendiraju se 2 romska studenta sa područja Ze-do kantona.

78. Navedenim, promovirano je podržavanje za slijedeće mjere:

2.2.2. Osigurati određenu kvotu upisa u više i visokoškolske ustanove

2.2.3. Osigurati stipendije za redovno pohađanje nastave na višim i visokoškolskim ustanovama

79. Cilj 3: Očuvanje i promoviranje romskog jezika, kulture i historije

Od devet predviđenih mjera ovog cilja nema informacija da su obrazovne vlasti poduzimale bilo kakve aktivnosti, ali su one uglavnom predviđene za 2011. i 2012.).

Prema dostavljenim podacima 90 romske djece uključene u redovno osnovno obrazovanje govori romski jezik.

(Aktivnosti na standardizaciji romskog jezika kroz regionalne inicijative vodi NVO)

80. Cilj 4: Izgradnja sistemskih rješenja koja će dovesti do zadovoljenja potreba Roma Od predviđenih 7 mjera prema dostavljenim podacima obrazovne vlasti implementiraju Mjeru 4.3. Općinske i obrazovne ustanove unutar postojećih sistema za srednje i visoko obrazovanje trebaju dodijeliti potreban broj stipendija za učenike/studente romske nacionalnosti, uz njihovu obavezu redovnog pohađanja nastave Od nadležnih vlasti u Republici Srpskoj stipendiju za srednjoškolsko obrazovanje prima osam romskih učenika i tri studenta romske nacionalnosti na visokoškolskim ustanovama. U FBiH 1 student romske nacionalnosti prima stipendiju od nadležnih vlasti u Unsko-sanskom kantonu.

81. Posebna napomena :

Prema dostavljenim podacima, ukupno petoro romske djece pohađa posebne (specijalne) odgojno obrazovne ustanove.

33 romske djece sa posebnim potrebama uključeno je u redovno osnovno obrazovanje.

82. Aktivnosti na standardizaciji romskog jezika kroz regionalne inicijative vodi NVO. Taj process je u toku.

83. Očigledno je da je položaj Roma kao najbrojnije manjine u Bosni Hercegovini u oblasti obrazovanja zahtijevao je drugačiji pristup i angažman vlasti, cijeneći činjenicu da je kvalitetno obrazovanje za Rome jedini put izlaska iz kruga marginalizacije i socijalne izolacije.

84. Ministarstvo za ljudska prava u 2011. godini je akcenat stavilo na monitoring primjene Revidiranog akcionog plana BiH o obrazovnim potrebama Roma, ali i na poboljšanje pristupa predškolskom odgoju za djecu iz romskih zajednica što je obilježio istoimeni projekat, podržan od strane UNICEF-a. Ovaj projekat implementiran je na 11 lokacija u BiH a obuhvaćeno je 240 romske djece što je uticalo na povećanje upisa romske djece u prvi razred osnovne škole u školskoj 2011/2012. godini.

Istim projektom obezbijedene su stipendije za 2 romska studenta koja su septembra ove godine upisana na Pedagoške fakultete - Odsjeka za predškoolstvo i koji će biti prvi romski kadar u preškolskim ustanovama u Bosni i Hercegovini.

c) PRAVOSUĐE (SUDSKA VLAST -UPRAVA)

Izvještaj Ministarstva pravde BiH

85. U kaznenom postupku Bosne i Hercegovine u ravnopravnoj su upotrebi službeni jezici Bosne i Hercegovine - bosanski, hrvatski i srpski jezik, te oba pisma - ćirilica i latinica.

Stranke, svjedoci i ostali sudionici u postupku imaju pravo služiti se maternjim jezikom ili jezikom koji razumiju. Ako osoba ne razumije jedan od službenih jezika Bosne i Hercegovine, osigurat će se usmeno prevođenje onoga što ona odnosno drugi iznose, te isprava i drugog pisanog dokaznog materijala.

86. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine donijelo je Odluku o naknadi troškova kaznenog postupka prema Zakonu o kaznenom postupku Bosne i Hercegovine kojom je između ostalog regulirano plaćanje troškova prevođenja na jezik stranke, svjedoka ili drugih osoba koje učestvuju u kaznenom postupku. Navedeni troškovi se unaprijed isplaćuju iz sredstava Tužiteljstva, odnosno Suda, a kasnije naplaćuju od osoba koje su dužne da ih naknade po odredbama Zakona o kaznenom postupku Bosne i Hercegovine.

87. U kaznenom postupku Bosne i Hercegovine stranke, svjedoci i ostali sudionici u postupku imaju pravo služiti se maternjim jezikom ili jezikom koji razumiju. Ako osoba ne razumije jedan od službenih jezika Bosne i Hercegovine, osigurat će se usmeno prevođenje onoga što ona odnosno drugi iznose, te isprava i drugog pisanog dokaznog materijala.

88. Zakonom o parničnom postupku pred Sudom Bosne i Hercegovine i to člankom 11. propisano je da se parnični postupak vodi na jednom od jezika u službenoj uporabi u Bosni i Hercegovini, a službeno pismo je latinica i ćirilica.

Zakonom o parničnom postupku pred Sudom Bosne i Hercegovine i to člankom 254. propisano je da stranke i drugi učesnici u postupku pri učestvovanju u postupku upotrebljavaju jedan od jezika iz članka 11. ovog Zakona.

Nadalje, člankom 255. propisano je da stranke i umješači koji ne poznaju ni jedan od jezika iz članka 11. ovog Zakona osigurat će o svom trošku usmeno ili pismeno prevođenje procesnih radnji koje poduzimaju kao i druga usmena i pismena prevođenja za svoje potrebe. Stranke i umješači dužni su osigurati i prevođenje koje se odnosi na izvođenje dokaza koje su predložili. Prevođenje obavljaju tumači.

89. Postupak pred sudovima koji rješavaju upravne predmete, reguliran je Zakonom o upravnim sporovima Bosne i Hercegovine, s tim da se za pitanja o postupku u upravnim sporovima koja nisu regulirana ovim Zakonom, primjereno primjenjuju odgovarajuće odredbe zakona kojim je uređen parnični postupak, tako da odredbe o uporabi jezika i pisma istaknute u odgovoru datom vezano za postupanje u građanskom postupku vrijede i za postupanje u postupcima pred sudovima koji rješavaju u upravnim predmetima.

90. Odgovor na pitanje da li se ne osporava valjanost pravnih isprava sačinjenih između stranaka na području države samo zbog toga što su one sačinjene na regionalnom ili manjinskom jeziku, sadržan je u do sada istaknutim zakonskim odredbama i odgovorima datim u ranijem tekstu.

91 .Prekogranična razmjena

Sektor za međunarodnu i međuentitetsku pravnu pomoć i suradnju, u okviru svoje nadležnosti, provodi zakonom propisanu proceduru zaključenja međunarodnih bilateralnih i multilateralnih ugovora kojima se regulira oblast međunarodne pravne pomoći i suradnje, te sudjeluje u implementaciji istih. Pri tome, pod međunarodnom pravnom pomoći se, u skladu sa zakonskim definicijama, podrazumjeva „pružanje pomoći sudovima i drugim nadležnim organima države koja moli pravnu pomoć, od strane nadležnih organa i sudova zamoljene države“. Suštinski, to podrazumjeva pomoć koju sudovi i drugi nadležni organi jedne države pružaju sudovima i drugim nadležnim organima druge države, pred kojima se vodi odgovarajući postupak u kaznenim i građanskim stvarima.

92. Bosna i Hercegovina je zaključila veliki broj bilateralnih ugovora, kojima se regulira oblast međunarodne pravne pomoći i suradnje, od kojih su najznačajni ugovori zaključeni sa

zemljama regiona. Tim ugovorima je predviđeno da „sudovi i drugi nadležni organi država stranaka prilikom postupanja prema odredbama ugovora međusobno komuniciraju na svom jeziku”. Dakle, zamolnica i akti koji se dostavljaju uz zamolnicu (uključujući i pismena čije se dostavljanje traži) dostavljaju se na službenom jeziku države moliteljice, a odgovori na zamolnice dostavljaju se na službenom jeziku zamoljene države.

93. Postoje također i drugačija rješenja, pa je odredbama pojedinih ugovora predviđeno da se zamolnica sastavlja na jeziku strane moliteljice uz prilaganje ovjerenog prijevoda na jezik zamoljene strane ili da uz pismena koja se prilažu uz zamolnicu mora biti priložen i njihov ovjeren prijevod na jezik zamoljene strane.

94. Dakle, odredbama ugovora omogućeno je da se isprave i dokazi u sudskim postupcima dostavljaju na jeziku one strane koja te isprave i dokaze dostavlja. Pored toga, većina ugovora sadrži standardnu odredbu u skladu sa kojom isprave koje je izdao ili ovjerio u propisanom obliku sud ili drugi nadležni organ jedne države ugovornice, te koji su potpisani i opečaćeni od strane nadležnog organa, nije potrebno dalje ovjeravati za upotrebu na teritoriji druge države ugovornice. Pod ispravama se podrazumjevaju i prijepisi i preslike isprava koje je ovjerio sud ili drugi nadležni organ.

95. Također, bitno je napomenuti da u okviru općih odredbi svi bilateralni ugovori garantuju jednaku zaštitu prava fizičkih i pravnih lica iz obje države ugovornice u postupcima pred sudovima i drugim nadležnim organima.

96. Istovremeno, želimo naglasiti da Sektor za međunarodnu i međuentitetsku pravnu pomoć i suradnju Ministarstva pravde Bosne i Hercegovine, prilikom sačinjavanja nacрта bilateralnih ugovora, kao i konačnog zaključivanja istih, vodi računa o odredbama multilateralnih konvencija kojih je Bosna i Hercegovina članica, nastojeći da odredbe ugovora budu u skladu sa odredbama konvencija.

Slijedom navedenog, prilikom zaključivanja ugovora kojima se reguliše oblast međunarodne pravne pomoći i suradnje, vodi se računa o pravima koja su utvrđena odredbama Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima.

Izveštaj Ministarstva pravde i uprave Kantona Sarajevo

97. U Kantonu Sarajevo donesen je Zakon o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina u Kantonu Sarajevo (“Službene novine Kantona Sarajevo”, broj 27/11), koji je stupio na snagu 31.oktobra 2011. godine.

98. Zakonom o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina u Kantonu Sarajevo bliže se uređuju način, dinamika i institucije za ostvarivanje prava i obaveza pripadnika nacionalnih manjina u Kantonu Sarajevo, te obaveze organa vlasti Kantona da poštuju i štite, očuvaju i razvijaju etnički, kulturni, jezički i vjerski identitet svakog pripadnika nacionalne manjine u Kantonu, koji je državljanin Bosne i Hercegovine i stanovnik je Kantona, s tim da se, na pitanja koja nisu regulisana ovim zakonom, neposredno primjenjuju zakoni o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine.

99. Zakonom o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina u Kantonu Sarajevo nije utvrđena obaveza tijela uprave da upotrebljavaju manjinske jezike, u smislu da ih poznaju, odnosno govore i pišu, ali je utvrđena obaveza svih kantonalnih organa uprave, javnih ustanova i javnih preduzeća da preduzimaju sve potrebne mjere i radnje i angažuju prevodica, kada to situacija nalaže, radi obezbjeđivanja prava pripadnika nacionalne manjine da upotrebljava svoj jezik.

Odredbama člana 9. (Zaštita prava na upotrebu jezika nacionalne manjine) Zakona propisano je :

(1) Organi uprave, javne ustanove i javna preduzeća u Kantonu priznaju i obavezuju se da štite pravo svakom pripadniku nacionalne manjine da upotrebljava svoj jezik, slobodno i bez ometanja, privatno i javno, usmeno i pismeno, kao i da upotrebi svoje ime i prezime na jeziku nacionalne manjine i da zahtijeva da kao takvo bude u javnoj upotrebi.

(2) U cilju obezbjeđivanja prava pripadnika nacionalne manjine iz stava (1) ovog člana, kantonalni organi državne službe i druge kantonalne institucije i javne službe su obavezni preduzimati sve potrebne mjere i radnje, te angažovati prevodioca za jezik pripadnika nacionalne manjine, kad to situacija nalaže.

100. Zakonom o pravima pripadnika nacionalnih manjina u Kantonu Sarajevo obezbijeđeno je pravo pripadnika nacionalnih manjina da mogu podnositi usmene ili pismene zahtjeve na tim jezicima.

Naime, odredbama člana 9. Zakona utvrđeno je pravo pripadnika nacionalne manjine da upotrebljava svoj jezik, slobodno i bez ometanja, privatno i javno, usmeno i pismeno, kao i obaveza organa i organizacija Kantona Sarajevo da štite to pravo preduzimanjem svih potrebnih mjera i radnji, te angažovanjem prevodioca za jezik pripadnika nacionalne manjine, kad to situacija nalaže.

101. Odredbama člana 23. Zakona o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina u Federaciji Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 56/08) utvrđena je obaveza kantona, gradova i opština da svojim propisima bliže odrede prava pripadnika nacionalnih manjina u skladu sa odredbama ovog zakona, u roku od šest mjeseci od dana njegovog stupanja na snagu, te je Kanton Sarajevo svoje obaveze izvršio donošenjem Zakona o pravima pripadnika nacionalnih manjina u Kantonu Sarajevo, a odnose na kantonalne organe uprave, kantonalna javna preduzeća i kantonalne javne ustanove.

Donošenje ovog kantonalnog zakona će biti podsticaj Gradu Sarajevu i općinama na teritoriji Kantona Sarajevo da ova pitanja regulišu u odnosu na svoje organe i organizacije, odnosno lokalna tijela, u skladu s obavezom iz federalnog zakonom o pravima pripadnika nacionalnih manjina.

Što se tiče upotrebe jezika u upravnim postupcima koji se vode pred lokalnim organima uprave, primjenjuju se odredbe člana 16. ZUP-a Federacije BiH koje se odnose na upotrebu jezika i pisma u upravnom postupku (pravo na tumača).

102. Odredbama člana 9. Zakona o pravima pripadnika nacionalnih manjina u Kantonu Sarajevo utvrđeno je pravo svakom pripadniku nacionalne manjine da upotrebljava svoj jezik, slobodno i bez ometanja, privatno i javno, usmeno i pismeno, kao i da upotrebi svoje ime i prezime na jeziku nacionalne manjine i da zahtijeva da kao takvo bude u javnoj upotrebi, kao i obaveza organa Kantona da štite to pravo preduzimanjem svih potrebnih mjera i radnji, te angažovanjem prevodioca za jezik pripadnika nacionalne manjine, kad to situacija nalaže.

103. Odredbama člana 10. (Određivanje imena ulica i drugih topografskih oznaka na jeziku nacionalne manjine) Zakona o pravima pripadnika nacionalnih manjina u Kantonu Sarajevo propisano je da organi vlasti u Kantonu obezbjeđuju da imena ulica i drugih topografskih oznaka koje postavlja Kanton, budu ispisani i istaknuti i na jeziku nacionalne manjine koja to zahtijeva i čini većinu stanovništva na području koje se obilježava, kao i onda kada ne čine većinu stanovništva na području koje se obilježava, kada utvrde da je zahtjev opravdan.

104. Član 9. Zakona o pravima pripadnika nacionalnih manjina u Kantonu Sarajevo garantuje pripadniku nacionalne manjine upotrebu svog imena i prezimena na jeziku nacionalne manjine.

S obzirom da je Zakon tek donesen, nije poznato da li je bilo takvih zahtjeva niti ima li prigovora na primjenu člana 9. Zakona.

Izveštaj Pravosudne komisije Brčko distrikta BiH

105. Ukoliko stranke ne razumiju jedan od jezika koji su u službenoj upotrebi u BiH, omogućit će im se pravo na upotrebu njihovog jezika na način kako je to regulisano pozitivnim zakonskim propisima Brčko distrikta BiH, i to:

- prema članu 185. stav 5. Zakona o krivičnom postupku Brčko distrikta BiH (službeni glasnik Brčko distrikta BiH, broj: 10/03, 6/05) "Troškovi prevođenja na jezik stranke, svjedoka ili drugih osoba koje učestvuju u krivičnom postupku, a koji nastaju primjenom odredbi ovog Zakona, neće se naplaćivati od osoba koje su po odredbama ovog Zakona dužne da naknade troškove krivičnog postupka".;

- prema članu 64. Zakona o parničnom postupku Brčko distrikta BiH, ("Službeni glasnik Brčko distrikta BiH", broj 8/09, 52/10) 1) "Stranke i umješači koji ne poznaju ni jedan od jezika iz člana 6. ovog Zakona, obezbijedit će o svom trošku usmeno i pismeno prevođenje procesnih radnji koje preduzimaju, kao i druga usmena i pismena prevođenja za svoje potrebe. (2) Stranke i umješači dužni su obezbijediti i prevođenje koje se odnosi na izvođenje dokaza koje su predložili."

Izveštaj Ministarstva pravosuđa i uprave Kantona Središnja Bosna

106. Jezici konstitutivnih naroda su ravnopravni u upotrebi. Nisu do sada imali zahtjeve za upotrebom regionalnih ili manjinskih jezika, a postoji spremnost da se to osigura ukoliko se ukaže potreba.

Na području nekoliko opština u sastavu ovog Kantona živi određen broj manjina, uglavnom Roma, koji govore jezike konstitutivnih naroda, tako da se nije ukazivala potreba za korištenjem regionalnog ili manjinskog jezika.

Isto tako u Registar udruženja upisano je nekoliko udruženja Roma, koji svoje zahtjeve upućuju isključivo na jednom od službenih jezika, međutim u nazivu udruženja koriste i romski jezik.

Izveštaj Ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine

107. Uvidom u bazu Institucija ombudsmena, nije registrovana ni jedna žalba u 2011. godini, u vezi primjene Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima.

U cilju osiguranja efikasnijeg praćenja i zaštite prava manjina, uključujući i pravo na jezik, Institucija ombudsmena akreditovana u statusu A uspostavila je Odjel za praćenje prava nacionalnih, vjerskih i drugih manjina. Ovaj Odjel u okviru svojih aktivnosti na zaštiti prava manjina prvenstveno djeluje postupajući po individualnim žalbama, a koje se odnose na kršenje prava koja su zagantovana međunarodnim konvencijama i poveljama, ustavom i zakonom.

108. Posebno je važno istaći činjenicu da je usvajanjem Zakona o zabrani diskriminacije unaprijeđen zakonodavni okvir koji omogućava efikasnu zaštitu od diskriminacije.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine ukazuju na nizak nivo svijesti u javnosti o Povelji a što se može vezati sa činjenicom da je Povelja na snazi tek godinu dana. Javnost još uvijek nije dovoljno upoznata sa ovim dokumentom u punom obimu, te ovo može biti razlog zbog čega građani, nevladine organizacije i udruženje građana nisu upućivali žalbe Instituciji ombudsmana u vezi primjene Povelje.

Izveštaj Ministarstva pravosuđa i uprave Tuzla

109. U normativnom smislu posmatrano, upotreba regionalnih ili manjinskih jezika u radu organa uprave na svim nivoima vlasti u Federaciji Bosne i Hercegovine je propisana i na taj način garantovana odredbama člana 6. Zakona o organizaciji organa uprave u Federaciji Bosne i Hercegovine (Službene novine FBiH, broj 35/05) tako da se građani u postupcima pred organima uprave mogu služiti i drugim jezikom ukoliko ne poznaju ni jedan od službenih jezika.

110. Takođe, shodno odredbama člana 16. Zakona o upravnom postupku (Službene novine Federacije BiH, br. 2/98 i 48/99), pored službenih jezika, mogu se koristiti i ostali jezici u upravnom postupku, kao sredstvo komuniciranja između organa i stranaka i jezik na kome se stranci mora omogućiti da prati tok postupka.

Ministarstvo i drugi organi uprave na području Tuzlanskog kantona postupaju u skladu sa navedenim zakonskim odredbama i kantonalnom inspektoratu nije podnesena ni jedna prijava po tom osnovu.

Informacija Ministarstva za pravosuđe, upravu i radne odnose Bosansko-podrinjskog kantona –Goražde

111. Evropska povelja o regionalnim ili manjinskim jezicima se neposredno primjenjuje i sastavni je dio pravnog sistema Kantona, uz primjenu Zakona o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine.

U tom smislu, Ministarstvo za pravosuđe, upravu i radne odnose BPK Goražde je u drugoj polovini 2011. godine, predložilo Vladi Kantona Nacrt Zakona o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina u Bosansko-podrinjskom kantonu Goražde, koji je Vlada u formi Nacrta uputila Skupštini Kantona na dalju proceduru, a Skupština utvrdila kao Nacrt Zakona i uputila na Javnu raspravu.

Donošenje ovog Zakona u znatnoj će mjeri unaprijediti provođenje mjera i načela utvrđenih Evropskom poveljom o regionalnim ili manjinskim jezicima i uopšte o zaštiti svih drugih prava pripadnika nacionalnih manjina u Kantonu.

Informacija Ministarstva pravosuđa, uprave i lokalne samouprave Hercegovačko-Neretvanskog Kantona

112. Upravni postupci iz nadležnosti ovog Ministarstva vode se u skladu sa Zakonom o upravnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine, odnosno članom 16. navedenog Zakona kojim je regulisano da se u upravnom postupku stranka ima pravo koristiti svojim jezikom i ima pravo da na tom jeziku bude upoznata sa relevantnim činjenicama u tom postupku.

Na taj način je spriječeno da neznanje jezika na kojem se vodi upravni postupak bude smetnja da stranka ostvaruje svoja prava i pravne interese. Eventualno uskraćivanje tog prava je osnov za obnovu upravnog postupka.

113. U Programu rada ovog Ministarstva za 2012. godinu je planirano donošenje Zakona o zaštiti prava nacionalnih manjina kojim će se pitanje prava na upotrebu regionalnih ili manjinskih jezika još preciznije regulisati.

d) MEDIJI

Izveštaj Radio-televizije Republike Srpske

114. Radio-televizija Republike Srpske, kao javni RTV servis u okviru javnog RTV sistema BiH, radi u skladu sa ovlaštenjima I programskim načelima regulisanim Zakonom o RTRS (Službeni glasnik RS br. 49/06) I Zakonom o javnom RTV sistemu BiH (službeni glasnik BiH br. 78/05), a svakako podržava primjenu svih važećih propisa, kao I odredbe Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima.

U tom cilju, u toku 2011. godine, u RTRS su preduzete mjere da se u radio i televizijskom programu uvrste određeni sadržaji, u skladu sa gore navedenom Evropskom poveljom.

115. Napominjemo da za određena pitanja, vezano za periodični izvještaj i primjenu Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima, nije nadležan RTRS, nego drugi organi i institucije (npr. prema članu 9. Zakona o javnom RTV sistemu BiH, Savjet ministara BiH, ima pravo da pokrene procedure za osnivanje novog kanala u okviru Sistema).

Imajući u vidu navedeno, smatramo da se određeni načelni dogovori oko primjene navedene Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima, trebaju postići i na nivou nadležnih organa BiH i Odbora Sistema.

116. U prilogu dostavljamo Informaciju o programskim sadržajima o regionalnim ili manjinskim jezicima, koji su emitovani na radio i televizijskom program u toku 2011. godine. Kad je riječ o poštivanju i promociji prava nacionalnih manjina u Republici Srpskoj, radio televizija Republike Srpske nastoji da u svim segmentima ispuni zadatke koji su joj kao javnom emiteru obaveza.

117. U okviru programa RTRS-a, u TV emisiji "U fokusu", dva puta mjesečno gosti su predstavnici nacionalnih manjina u RS, koji imaju priliku da promovišu svoj maternji jezik I kulturu. Gosti emisije tokom 2011. godine bili su Romi, Česi, Ukrajinci, Jevreji, Crnogorci, Slovenci, Rumuni, Nijemci...

Podržane su i promovisane akcije vezane za nastavu na maternjem jeziku za đake pripadnika nacionalnih manjina u osnovnim i srednjim školama u BiH.

Praćene su aktivnosti i program povodom međunarodnog dana ljudskih prava (Sajam ljudskih prava) u organizaciji misije OSCE, Banja Luka.

U okviru jutarnjeg programa, kao i ostalih informativnih emisija, kroz priloge i gostovanja, praćene su sve manifestacije, izložbe, večeri folklor, poetske večeri nacionalnih manjina. RTRS se rado odazvala svim pozivima klubova nacionalnih manjina i pružila im medijsku podršku u projektima koje su organizovali.

118. Povodom svjetskog dana jezika, kroz jutarnji program promovisano je pravo nacionalnih manjina na maternji jezik i kulturu. Reportažno je praćen i u programu predstavljen multikulturalni projekat "Izazovi i identitet naroda". U okviru otvorenog programa za dan Republike u goste su pozvani predstavnici svih nacionalnih manjina u RS.

U "Banjalučkoj panorami" se govorilo o položaju nacionalnih manjina u Banja Luci, sa osvrtom i na jezike nacionalnih manjina, i uticaju češke kulture na razvoj grada. U okviru emisija "Sviraj nešto narodno" promovisani su pjevači koji su pjevali i pjesme na svom maternjem jeziku (Angel Dimov, duet Selimova-Želčevski, Usnija Redepova, Ljubo Aličić...). RTRS je pratila i organizovala međunarodne manifestacije kroz koje se promovišu pjesme i igre naroda (kao i nacionalnih manjina): Dukat fest, Međunarodni folklorni festivali i festivali horova... Kroz dokumentarnu emisiju "Ognjišta" predstavljena su sela sa nacionalnim manjinama u RS (npr. selo Štivor sa italijanskom manjinom). Jezici manjina su promovisani kroz prigodne sadržaje muzičkog programa, dokumentarne porograme (Knjiga rekorda šutke, U društvu bavarskih vitezova,..).

119. Radio Republike Srpske već 6 godina emituje emisiju o nacionalnim manjinama "Korijeni" u kojoj se često govorilo o primjeni Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima u praksi. U okviru emisije je bila i rubrika na ukrajinskom jeziku te škola romskog jezika, a kroz emisiju promovisana je upotreba jezika nacionalnih manjina.

Pored svega navedenog, RTRS je zainteresovana da još više unaprijedi saradnju sa klubovima nacionalnih manjina i otvorena je prema kvalitetnim programima i projektima koji promovišu jezike nacionalnih manjina.

Aktivnosti Radio i televizije Federacije Bosne i Hercegovine

120. Dokumentarno-obrazovni odjel FTV je napravio serijal emisija o nacionalnim manjinama u BiH u 2011. , uz saglasnost i podršku Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine. Serijal je dao nemjerljiv doprinos upoznavanju kultura, tradicija, običaja, položaja i prava pripadnika nacionalnih manjina koje žive u zemlji. Emisije su doprinjele razbijanju stereotipa, boljem razumijevanju i prihvatanju nacionalnih manjina, prihvatanju različitosti i podizanju nivoa tolerancije.

Program je bio namjenjen svim uzrastima, obrazovnim i nacionalnim skupinama, uz edukativni i društveni značaj, tj. omogućio je pripadnicima nacionalnih manjina ostvarivanje njihovog prava na medijski prostor.

Serijal se sastojao iz 17 monotematskih emisija (jedna emisija o svakoj zakonom priznatoj manjini u BiH), koja je svaka trajala oko 30 minuta.

Emisije su uključile slijedeće teme o nacionalnim manjinama: tko su oni, porijeklo u BiH, rasprostranjenost, tradicija i kultura, organizovane aktivnosti usmjerene ka očuvanju tradicije, značajni predstavnici, odnos države i društva, odnosi sa sunarodnjacima iz drugih država i perspektive i budućnost.

Aktivnosti BHT i drugih medijskih kuća

121. Državna televizija Bosne i Hercegovine je često emitovala dokumentarne emisije o nacionalnim manjinama, imajući u vidu da se demokratizacija jednog društva ogleda u položaju i pravima najmalobrojnijih skupina građana. Civiliziranost većinske nacije ili nacija iskazuje se uvažavanjem manjinskih nacija, tj. kroz poštivanje prava nacionalnih manjina. Posebna pažnja je posvećena Romima, njihovoj tradiciji i trenutnom položaju u BiH, kao najbrojnije nacionalne manjine.

122. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine je pružilo podršku izradi dokumentarnog filma posvećenog uslovima stanovanja Roma i novoizgrađenim stambenim

objektima za romske porodice, koje se grade svake godine iz budžetskih sredstava države. Dokumentarni film je realizovan preko Sen-Servis –Multimedia News Network.

Izveštaj Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine

123. Institucija ombudsmena je na osnovu informacije iz medija (pod tim se prvenstveno misli na okrugli sto ‘Nacionalne manjine u BH javnosti’, u organizaciji Kali Sara-Romski informativni centar u saradnji sa Bh Radio 1 i OSCE-om) početkom 2012. godine otvorila ex officio predmet u kojem će istražiti u kojoj su mjeri programi namjenjeni nacionalnim manjinama zastupljeni u programima javnih servisa. To se , prije svega, odnosi na član 11. Povelje, koji se odnosi na medije.

e) KULTURA

Izveštaj Institucije ombudsmena za ljudska prava Bosne i Hercegovine

124. Vezano za član 12. Povelje, koji se odnosi na kulturne aktivnosti i ustanove, Institucija ombudsmena je u protekloj godini kroz medije pratila kulturne aktivnosti različitih udruženja nacionalnih manjina. Izveštaji iz medija i percepcija javnosti su pokazatelji koje Ombudsmeni Bosne i Hercegovine koriste pri planiranju svojih aktivnosti (otvaranju ex officio predmeta, izradu specijalnih izvještaja, posjete i slično) i na osnovu kojih prati stepen poštivanja ljudskih prava u Bosni i Hercegovini.

125. Ombudsmeni primjećuju da se udruženja nacionalnih manjina pri kulturnim aktivnostima oslanjaju uglavnom na finansiranje od strane jedinica lokalne samouprave, kantona i entiteta, kao primjer toga možemo navesti publikacije bajki na romskom jeziku koju su pomogli Općina Zenica i Zeničko-dobojski kanton, smotru folklora više udruženja nacionalnih manjina održanoj u Banja Luci.

Ombudsmeni Bosne i Hercegovine kao afirmativnu aktivnost ističu pokretanje website-a manjina.ba, koji redovno izvještava o aktivnostima i problematici manjina u Bosni i Hercegovini, što je veoma pozitivno s obzirom da će tu tematiku približiti mladima, kao dijelu populacije koji se najviše koristi internetom.

Izveštaj Federalnog ministarstva kulture i sporta

126. Sloboda izražavanja je jedan od najvažnijih faktora društvenog kapitala, koji svim pojedincima u društvu omogućava da izraze svoje mišljenje i gledišta.

U Evropskoj povelji o regionalnim i manjinskim jezicima, u članu 1., stoji da ‘izraz regionalni ili manjinski jezik označava jezike koji se tradicionalno upotrebljavaju na teritoriju određene države od strane državljana te države, koji čine brojčano manju grupu od ostatka stanovništva te države’ te da ‘ne uključuju ni jezike useljenika’. Ako uzmemo u obzir ove parametre, nije nam poznato da u Bosni i Hercegovini uopće postoje regionalni ili manjinski jezici.

U svakom slučaju, ohrabrujemo sve oblike izražavanja i inicijative, kao i direktno učešće predstavnika govornika regionalnih ili manjinskih jezika u planiranju kulturnih aktivnosti. Napominjemo da, u Federaciji BiH, promoviranje regionalnih ili manjinskih jezika, s ciljem njihovog očuvanja, spada u nadležnosti kantonalnih ministarstava obrazovanja, nauke, kulture i sporta.

III- REZIME

127. Ostvarivanje prava nacionalnih manjina u oblasti obrazovanja utvrđenim u zakonima Bosne i Hercegovine, entiteta i kantona, može se posmatrati u dva segmenta i to:

- ostvarivanje prava na obrazovanje ostalih manjinskih zajednica u BiH i
- ostvarivanje prava na obrazovanje Roma kao najbrojnije nacionalne manjine

128. Ostvarivanje prava na obrazovanje ostalih manjinskih zajednica u BiH, se uslovno može reći da su integrirane u ekonomske, socijalne, kulturne i druge strukture društvene zajednice. Pripadnici ovih manjinskih zajednica svoje aktivnosti u oblasti obrazovanja usmjeravaju prvenstveno, u pravcu obezbjeđivanja dopunskih časova za djecu na učenju jezika nacije iz koje potiču. Ova funkcija se uspješno ostvaruje kroz povezivanje sa diplomatskim predstavnicima i NVO matičnih zemalja ili je to organizovano u okviru asocijacije (NVO) ili klubova ekonomski nezavisnih organizacija manjina (Slovenci, Jevreji, Mađari).

129. U cilju obučavanja nastavnika i uspostavljanja boljeg kontakta između nastavnika i učenika različitih zajednica, uz podršku OSCE-a, izrađen je Priručnik o svim nacionalnim manjinama u Bosni i Hercegovini, radi boljeg upoznavanja s kulturom, historijom, običajima, tradicijom i doprinosom nacionalnih manjina u BiH.

Priručnik je rezultat značajnog i obimnog posla započetog u 2008. i nastavljenog u 2009. i 2010. godini, a koji se sastojao od seminara, radionica i predavanja o nacionalnim manjinama, u kojim su sudjelovali predstavnici asocijacija nacionalnih manjina, Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH, ministarstava obrazovanja i pedagoških zavoda sa svih nivoima vlasti u BiH.

130. Osnovni problem i prepreka za organizovanje nastave je brojnost zainteresovane djece koji je obično nizak, kao i to da asimilacija utiče na potencijalni broj zainteresovane djece za učenjem jezika. Suočeni smo sa problemima u pojedinim nacionalnim manjinama oko konstantnog pada broja djece – pripadnika nacionalnih manjina.

131. Ministarstvo je ostvarivalo potrebnu saradnju i sa ostalim nacionalnim manjinama koje žive u Bosni i Hercegovini koja se posebno izražavala kroz programsku saradnju sa Vijećem nacionalnih manjina pri Parlamentarnoj skupštini BiH. U saradnji sa OSCE-misijom u BiH sačinjen je Program aktivnosti na izradi Strategije za rješavanje problema nacionalnih manjina u BiH kao obaveza primjene Zakona o pravima pripadnika nacionalnih manjina. BiH.

132. Ističemo da popis stanovništva nije vršen od 1991. godine, a samim tim nije izvršena identifikacija interesa i zahtjeva manjina u smislu Zakona o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina.

133. Položaj Roma kao najbrojnije manjine u Bosni Hercegovini u oblasti obrazovanja zahtijevao je drugačiji pristup i angažman vlasti, cijeneći činjenicu da je kvalitetno

obrazovanje za Rome jedini put izlaska iz kruga marginalizacije i socijalne izolacije. Zbog toga su vlasti Bosne i Hercegovine posvetile posebnu pažnju ovom pitanju.

134. Činjenica je da je Bosna i Hercegovina napravila progres u poboljšanju položaja manjina, posebno Roma, u BiH. Očekuje se sprovođenje popisa stanovništva u 2012. godini, što će obezbijediti pokazatelje gdje žive pripadnici nacionalnih manjina i u kom broju. To će omogućiti bolju procjenu potreba pripadnika nacionalnih manjina, uključujući i korištenje manjinskih jezika u BiH.

135. Očekujemo da ćemo u slijedećem izvještaju imati više podataka o primjeni Evropske povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima, koji treba da bude za četiri godine, jer period od jedne godine je isuviše kratak za izvještavanje o značajnijem napretku.